

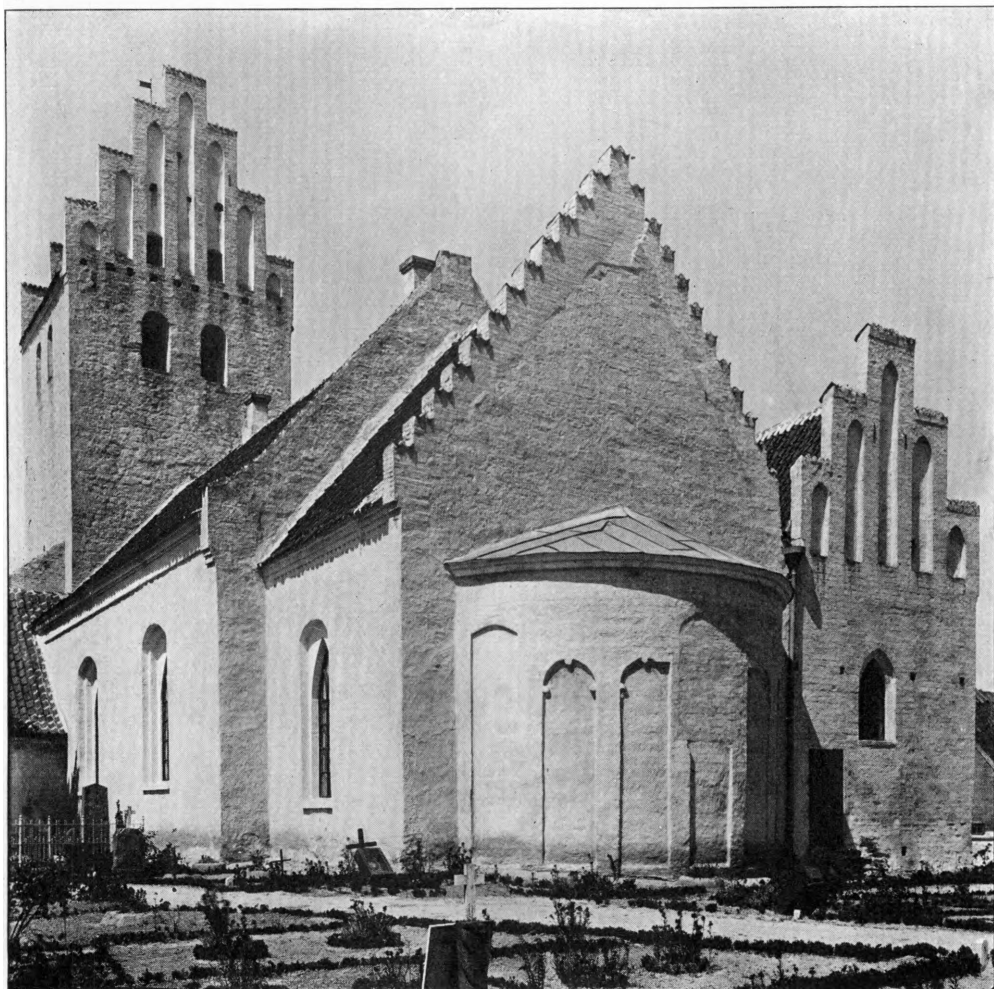

Fig. 1. Hammer. Ydre, set fra Sydøst.

Hude 1904

HAMMER KIRKE

HAMMER HERRED

Kirken er Herredets Navnekirke. Ved Skøde af 3. Maj 1684 overdrog Kongen Jus patronatus til Gaunøs Ejer, Knud Thott, men den tilbagekøbtes 1710 og lagdes senere under Ryttergodset. Ved dettes Bortsalg fra Kronen 1774 kom Kirken under Lundbygaard¹, og den overgik til Selveje 1. Juli 1917.

Kirken ligger østligt i Kirkebyen, synlig langvejs fra, skønt Kirkegaarden ikke hæver sig synderlig over de nærmeste Omgivelser. Kirkegaardsmuren er mod Syd, Øst og Nord delvis bæltmuret af Munkesten og Kridtkvadere. I den munketeglsdækkede Nordmur var der endnu 1911 ind til Præstegaarden

en fladbuget Dørportal, som senere er helt ommuret. Indkørselen fra Syd flankeres af to svære, rustikmurede Piller fra o. 1800.

Den anselige *Bygning* har Apsis, Kor, Skib og Taarn fra romansk Tid. I gotisk Tid er tilføjet et Sakristi paa Korets Nordside, medens Skibet har faaet Vaabenhuse baade mod Syd og Nord og Taarnet et Trappehus mod Syd.

Den romanske Kirke, der er en af de ældste paa Egnen, har oprindelig kun omfattet Apsis, Kor og Skib. Planen er ikke helt regulær, idet Korets og Skibets Længdeakser divergerer. Murene er af *Kridtkvadre* iblandet *Faksekalk*

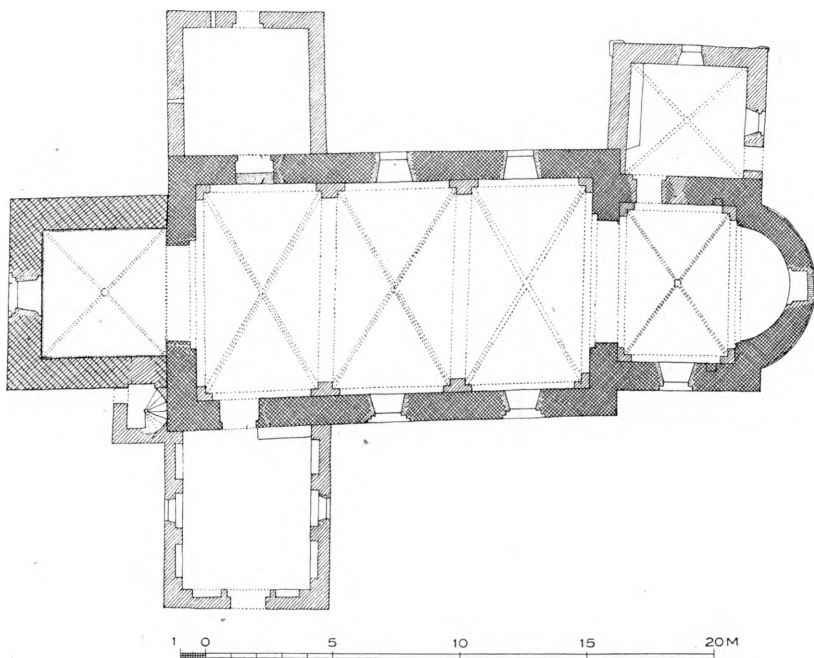

Fig. 2. Hammer. Plan. 1:300. Maalt af Th. Havning 1917 (Aage Roussell 1930).

og *Kamp* over lodret stillet Syld. De vekslende Materialer synes at være ordnede i Skifter eller Bælter, hvis Højder og Fordeling dog er meget uregelmæssig. Paa Korets Sydmur, paa Skibets Vestgavl og flere Steder over Hvælvene ses Sildebensmuring med brede, svagt hulede Fuger.

Den efter sjællandske Forhold usædvanlig kultiverede Apsis har over en 5 cm fremtrædende Skraakantsokkel Lisener, som deler Murfladen i syv Felter og foroven bærer Rundbuer. Ved Buetoppene og Vederlagene springer runde, næsten helt cirkulære Skiver ind i Feltet (Fig. 3). Den sydligste Bue er ændret i nyere Tid og den midterste bortbrudt af et sengotisk, fladbuget, nu tilmuret Vindue. Spor efter et ældre, maaske oprindeligt Apsistag med betydelig større Rejsning end det nuværende ses paa Korgavlen. Det korte, men brede Kor har et med Munkesten tilmuret, romansk Nordvindue, indvendigt 78 cm

bredtd. Ved en Udhugning af dette Vindue 1933 viste det sig, at Lysningskanterne var ommurede med Munkesten, og samtidig opdagedes det, at der paa to af Buestikkets Kridtkvadre og paa en tredje, tilstødende Sten er indridset et Baandslyngornament i 1000-Tallets Stil beslægtet med Runestensornamenter af »Ringerike-Type« (Fig. 4). Dets flygtige Udførelse og skæve Placering viser, at det ikke er et virkeligt Bygningsornament, men en Mejselprøve, gjort af en Stenmester, inden Bygestilladserne var fjærned. De paa selve Stedet næsten utilgængelige *Kvadre er udtagne og opbevares nu paa Nationalmuseet.

Det lange, rummelige Skib, hvis Murhøjde er o. 6 m, maa i hver Langmur have haft tre Vinduer, hvoraf kun det vestligste Par lader sig konstatere, højsiddende over Dørenes Østkarme og begge tilmurede. Det nordre er velbevaret, med Karme afvekslende af Kridt og Kalksten og med Buestik helt af Kridt (148 cm højt, 400 cm over Jorden; tilmuret med Kamp i Ler).

Ved en Udhugning 1933 fandtes, at Vinduet kun er svagt smiget, og at der i Lysningen sad et stærkt medtaget *Sprosseskors (nu i Nationalmuseet), af 4×3 cm svært Egetræ, hvis Ender har været indstukne i Murværket. Baade Korsets lodrette og vandrette Arm, der har været samlede med Overkæmning og Jernspigre, har paa Ydersiderne talrige andre Rester af Jernsøm, men ingen Glasfals. I de murede Lysningskarme er der hugget en, kun 3 cm dyb Rille, hvori der sidder andre Sømrester; Vinduet har maaske været lukket med Skind. Norddøren staar velbevaret, kun lukket med en tynd Spærremur; Buen har udvendigt en Topskive af lignende Art som Apsisblændingernes, men tilsvarende Skiver ved Buefoden er forsvundne, idet der her er skaaret Skraasnit ind i Kridtstenskvadrene, sikkert fordi der senere har været lagt en Bjælke. Ogsaa indvendig er Døren rundbuet. Syddøren er endnu i Brug, men glatpudset og omdannet med gotisk Dørfløj.

I Kirkens Indre er Apsidens Halvkuppel bevaret. Apsisbuen har Fals, hvori der er indlagt et nu ret ødelagt og delvis skjult, 14 cm svært Rundstavled,

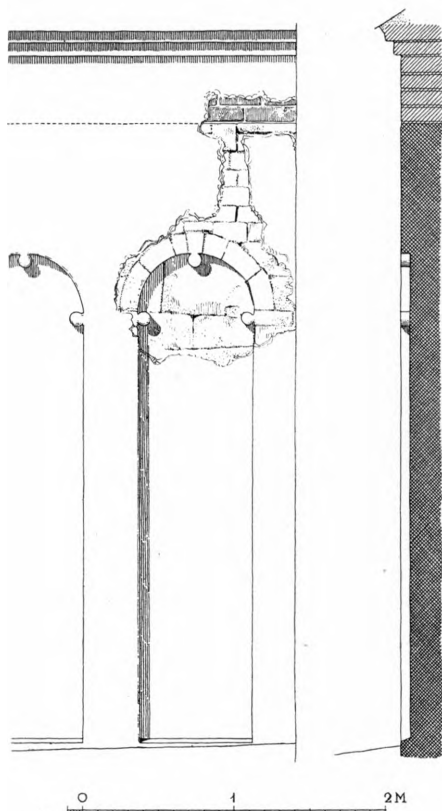

Fig. 3. Hammer. Apsidens nordvestlige Blænding. 1: 50. Maalt af C. G. Schultz 1934.

baaret af slanke Trekvartsøjler (Fig. 5) med krukkeformet Base og trapezformet Kapitæl, begge med svær Ring mod Skaftet. Indtil 1933 har Væg-

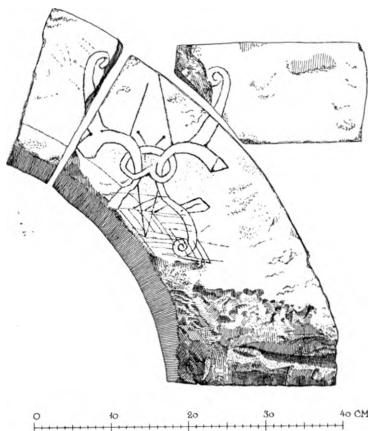

Fig. 4. Hammer. Korets Nordvindue. 1:10. Maalt af C. G. Schultz 1934.

kvaderrillede. Til Taarnrummet, hvis Bue ind mod Skibet efterligner Triumfbuen, har der oprindelig været Adgang ad en 102 cm bred Vestdør, hvis Tærskelsten og kvadermurede Vanger er bevarede under det nye Vestvindue. I Højde med Hvælvet ses baade i det Ydre og under Gulvet i Mellemstokværket

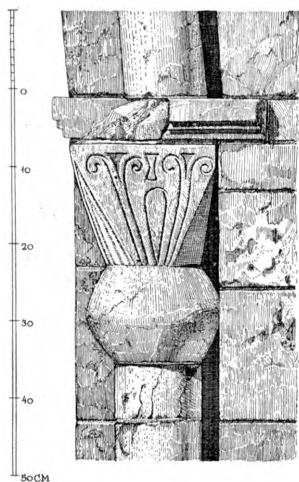

Fig. 5. Hammer. Apsbuens søndre Trekvartsøjle. 1:10. Maalt af C. G. Schultz 1934.

dobbelt udkragende, retkantede Kragbaand, har pærestavprofilerede Ribber, som ikke naar helt ned til Kragledet, men stumper svagt afrundet. De øverste 4—5 Ribbesten, nærmest Topruden, er sværere end de andre, men af samme Profil (brede Overribber, nu delvis nedfaldne, og stor Topkvadrat). Skibets tre

pudsen skjult, at der i Kapitælerne er indskaaret Stængler med Volutter. Baade denne Ornamentik og Søjleringene minder om engelske Former fra Tiden 1050—1100. Ogsaa Korbuen er rund, med False mod Skibet og Kragbaand med nedadvendende Skraakant, der oprindelig har fortsat sig i Falsene. To firkantede Gemmenicher i Korets Vægge er maaske yngre.

Det høje slanke *Taarn*, hvis Nordside (Fig. 6) staar meget smukt bevaret, er vel romansk, men noget yngre end selve Kirken. Murene er af ret regelmæssigt tilhuggede *Granitkvadre* lagte i gennemløbende Skifter, med enkelte Kridt- og Kalkstenskvadre, især i Hjørnerne; Fugerne er

en enkeltsmiget, rundbuet Nordglug, med meget smal Lysning. Den sidder i Højde med Toppen af Skibets romanske Vinduer og har sikkert givet Lys til Taarnrummet. I Mellemstokværket findes lignende, udad rundbuede Glugger, een i Nord og een i Syd, med enkeltsmigede Sider af Kampesten og Overdækning af Kalkstensplader. Klokkestokværket har til hvert Verdenshjørne to rundbuede Glamhuller, 80 cm brede og 160 høje, uden False eller Smige. Skønt de oprindelige Gavle er nedbrudte, er der Murrester, som tyder paa, at Taarnet ligesom nu har haft Saddeltag med Gavle i Øst og Vest. I Taarnets Indre, hvor Fugerne er simpelt glattede, ses store Bomhuller.

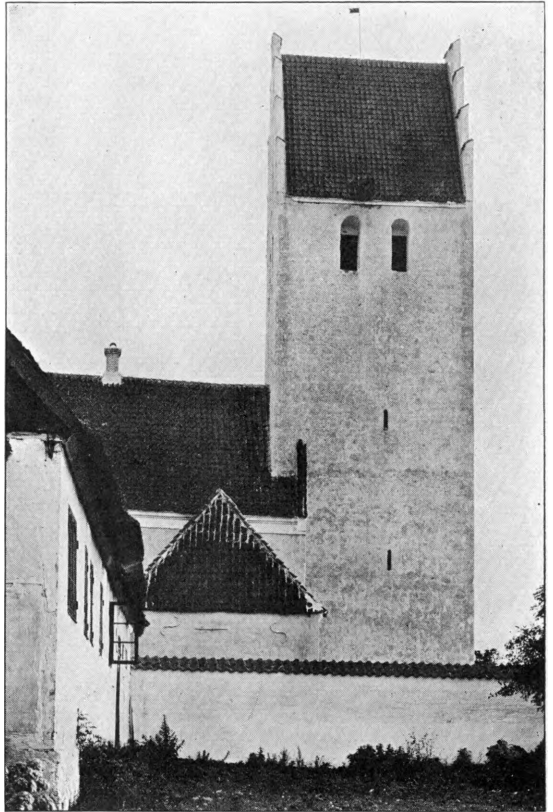
Gotiske Omdannelser og Udvidelser, alle af Munkesten i Munkeskifte, fra henimod og ved 1500. Korets *Hvælv*, der hviler paa Piller med to Skifter høje,

Hvælv har over spinkle, rundede Smaastave pærestavprofilerede Ribber af Korhvælvets sværere Dimension, men den største Del af Østhvælvets og de nederste Ender af Vesthvælvets Ribber er uprofilerede. Taarnets Hvælv, der hviler paa skraatstillede, stærkt overkalkede Hjørnekonsoller, vistnok af groft tilhuggede Kampesten, har udkragende Kappekanter med et afrundet Kvartstens-Fremspring, og dets Kvartstensribber mødes i en Toprude (brede Overribber). I det Ydre har Korets Sydside faaet paabygget en Gesims over et Savskifte (Nordsiden bag Sakristitaget er ombygget med smaa, gule Sten), medens Skibet har faaet en Falsgesims, hvis nederste Led mod Sædvane er tre Skifter højt. Sengotisk er maaske Triumfgavlens Kam, der nu er glat med en lille Toptinde, medens Korgavlens talrige, smaa Kamtakker er moderne, af smaa Mursten. Baade Kor og Skib har fladbuede Vinduer. Taarnrummets spidsbuede Vestvindue er falsat; en indre Fals var oprindeligt affaset.

Af de sengotiske *Tilbygninger* har Taarnets *Trappehus* været tilgængelig fra Taarnrummet ad en fladbuet, falsat Dør, som nu er lukket og erstattet af en Yderdør.

Vindeltrappen har Kridtstensspindel; Overdøren er raat brudt gennem den gamle Taarnmur.

De syvtakkede *Taarngavle* med spidsbuede Højblændinger, hvortil svarer et Tagværk af Krydsbaandstype, er sikkert jævaldrende med *Sakristiet* (Fig. 1) paa Korets Nordside, der mod Sædvane har Tag parallelt med Kirkens Længderetning; dets Øst- og Vestgavl er omtrent som Taarnets, med fem Kamtakker over spidsbuede Blændinger, og spidsbuet Østvindue. I Sakristiets Indre, hvis Hvælv har Kvartstensribber, er Døren til Koret fladbuet og har bevaret sin oprindelige Dørfløj (se S. 799). Langs Vestvæggen staar en Murbænk. Fra samme Byggeperiode stammer *søndre Vaabenhushus*, hvis omdannede, nu flad-rundbuede Dør er jævngammel med Dørfløjen (fra 1600'erne). Gavlen har, over

V. H. 1928

Fig. 6. Hammer. Det romanske Taarn, set fra Nord.

syv spidsbuede Højblændinger, syv Kamtakker, af hvilke to har mistet Top-pene. I Væggene findes fladbuede Spareblændinger, og langs Skibets Mur staar en Murbænk. Yngst af Tilbygningerne er *nordre Vaabenhushus*, nu Material-*rum*, hvis grove Mure er af raa Kamp med Hjørnekvadere af Granit. Kun øverst ligger nogle Skifter Munkesten, ligesom den fladbuede, nu paa Grund af Ter-rænets Vækst meget lave Dør har Karme af Munkesten. I Vest og Nord findes to smaa, retkantede Glugger. Den oprindelige Taggavl er forsvundet og erstattet af en Valm.

Kirken staar gulkalket med hvide Blændinger og Gesimser. I Vinduerne er indsat Støbejernsstel med stejle Spidsbuer. Tagene, der bortset fra Taarnets er af Fyr, vistnok fra 1600'erne, dækkes af Vingetegl; paa Kammene ligger Munketegl. Kirkegaardsmuren og det Indre er hvidkalket.

K A L K M A L E R I E R

1744 blev der af Maler Niels Christensen Lund fra Slagelse malet to †»Gar-diner«, med Limfarve, paa Muren om Altertavlen og Prædikestolen (Rgsk.).

I N V E N T A R

Alterbordet er fritstaaende under Apsisbuen, muret, dækket af glat Fyrre-panel og paasømmet Klæde.

Den skjulte, sengotiske *Allerbordsforside* er beskrevet 1832 af Høyen: »Marie Kroning, hun knæler mellem Gud og Christus, i Hjørnerne de 4 Evangelist-symboler. Næsten afslidt. Ligner i Behandlingen S. Peters Tavle i Næstved«. Ifølge Præsteindberetningen 1809 staar foroven: ».. co(m)pletu(m) est sub anno d(omi)ni MDIIII« (».. er fuldført i Herrens Aar 1504«).²

Altartavle (Fig. 7—8), skaaret 1642 af Abel Schrøder. Trods det rige brusk-barokke Prydværk har Postamentets og Storstykkets Sidefelter fast Kom-position, men over Midtfeltet brydes Storgesimsen helt af Ornamentiken. I Postamentets Midtparti er fremstillet Nadveren, omgivet af et Forhæng, som drages til Side af Engle; i dets Sidenicher staar under perspektiviske Buer Moses og Johannes Døberen. Reliefferne i Storstykkets Sidefelter forestiller Judaskysset i Gethsemane, Kristus for Ypperstepræsten, Hudflettelsen og Kors-dragningen; Storfeltet har en figurig Golgatascene. Hermerne forestiller Tro, Kærlighed, Haab og Retfærdighed. I Topornamentet staar den opstandne Frelser foran en Muslingskal, holdt af Engle i Sneglehuse, Aarstallet 1642 og øverst C 4's Navnetræk. I Sidetopstykkerne, paa hvis Ornamentik de fire Evangelister sidder, er der Adelsvaaben og Navne, henvisende til Vordingborg-

Hude 1904

Fig. 7. Hammer. Indre, set mod Øst.

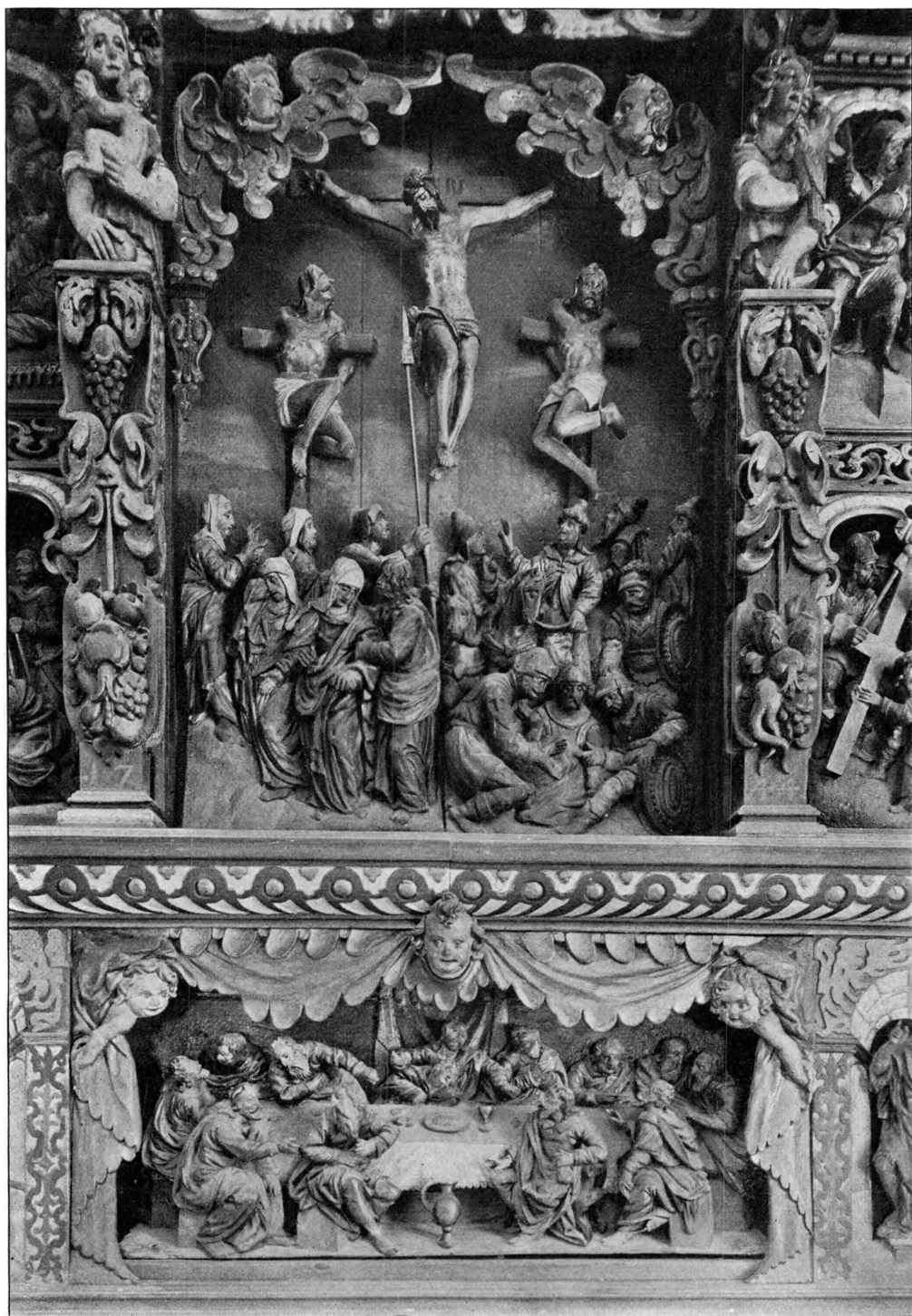

Fig. 8. Hammer. Midparti af Altertavlen. Snitværk af Abel Schrøder 1642.

Fig. 9. Hammer. Prædikestol af Abel Schrøder 1667

Hude 1904

Lensmanden Fr. Reedtz og Fru Sofie Høg. Snitværket har smuk, gammel Staf-fering, delvis oprindelig, delvis malet 1744, fra hvilket Aar de fleste af Dæk-farverne stammer. Maler Niels Christensen Lund af Slagelse malede Alter-tavlen med fine og zirlige Farver og udstafferede den med Guld og Sølv »ligesom den forhen har været«; Forsølvingen blev overtrukket med Florentin-Lak (Rgsk.).

Altersølv. Kalk, 22,5 cm høj, fra 1601, med rig, støbt og ciseleret Fod i Højrenaissestil. Paa den flade Knop er der Kartoucher med vekslende Kvinde- og Mandshoveder, de sidste med Hængeklæder, og en Midtring med Englehoveder. Paa Foden er der et Englehoved og en tolinjet graveret Versal-

Fig. 10. Hammer. Stolestader.

V. H. 1928

indskrift: »Anno Domini MDCI sumptibus ecclesiae Hammerensis ex consensu praesidis magnifici viri Henrichi Løcke D(omi)ni de Offvergaard comparatus est hic calix tunc existente pa-store Georgio Lavrentio tutoribus ecclesiae Erasmo Nicolao et Nicolao Olao in pago Renge« (»I Aaret 1601 blev paa Hammer Kirkes Bekostning og med Samtykke af Lensmanden, den fornemme Henrik Lykke,

Herre til Overgaard, denne Kalk tilvejebragt, da Jørgen Lauridsen var Sognepræst, Rasmus Nielsen og Niels Olsen i Landsbyen Renge var Kirkeværger«). Næstved-Arbejde; Mestermærke med Bomærkeskjold (Olrik 604); nyt Bæger. *Disk* fra 1601, med 4 Cirkelkors. *Oblatæske* af kbh. Prøvesølv 1688, oval, med drevne Akantusranker omkring Æske og Laag; Mestermærke for Jacob Sørensen (Olrik 299). *Sygekalk*, 14 cm høj, af kbh. Prøvesølv 1755, med seks-tunget Fod, sekskantet Skaft, riflet Knop og lille Kumme, hvorpaa graveret F 5's kronede Spejlmonogram; Mestermærke for A. F. Holling (Olrik 12—13).

Alterstager af Messing, 63 cm høje, med rigt profilerede, balusterformede Skafter fra o. 1600—50. I den ene er et Par øvre Led erstattede af en simpel Jernring; 1668 blev den ene Stage, som var faldet ned og gaaet i Stykker, repareret (Rgsk.).

†*Røgelsekar*. 1809 fandtes den underste Del af et Røgelsekar.

†*Skab*. I Væggen ved Siden af Alteret var 1809 et Skab med Jernstakit og Laas for.

†Korgitter. 1744 blev »Korrækket« med sine Zirater og Krucifikset rengjort og det nye Snedkerarbejde derpaa tilligemed de gamle opmalet af nyt og forgyldt (Rgsk.).

Korbuekrucifiks, nu over Syddøren, sengotisk, fra o. 1525. Kristusfiguren, der er 130 cm høj, har lukkede Øjne, halvaaben Mund, fint behandlede Proptrækkerlokker, krumme Fingre, stærkt hvælvet Bryst, strakte Ben. Af det oprindelige Korstræ er kun bevaret de fire Evangelistfirpas, med et Borehul i hver af de fire Rundinger. Snitværket minder om Ø. Egede-Korset paa Nationalmuseet, men er knapt saa godt.

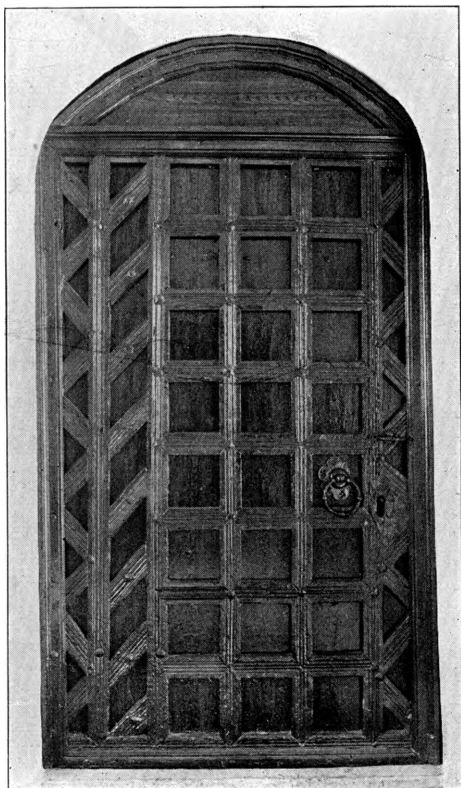
Sidefigurerne er o. 95 cm høje. Den smukke velbevarede Staffering stammer fra 1744, da Krucifikset, som hang lige for Kirkedøren, blev istandsat. Snedker Peder Terkelsen gjorde et Kors dertil og reparerede »Billedet, som Armene var frafaldne, med hvad det fattedes. De fire Evangelisters Billeder med dertil hørende Vaaben var meget spoleret og en Hoben deraf borte; de blev tilrettetgjort med alt, hvad der fattedes«. Ogsaa Maria og Johannes blev, »saa vidt muligt var, repareret paa Folderne med det manglende« (Rgsk.). Krucifikset med sit Kors blev af nyt opmalet, Skærfet forgyldt, Evangelisternes Billeder stafferet med Guld, samt Maria og Johannes zirlig forgyldt og stafferet (Rgsk.).

Font af Granit, romansk, af tre Sten.

Den lille, halvkugleformede Kumme (Tvm. 61—63 cm, intet Afløb) har Rundstav langs Overkanten. Den runde, høje Fod har nu Rundstav forneden, men Skaftet spidser nedad, og det har maaske staaet med Ringen opad, saa at det sammen med den nederste Fodplade har lignet en gullandsk Kalkfont. Nu oliemalet. 1744 blev »Daabsstenen« malet og marmoreret (Rgsk.).

Fad af sydtysk Arbejde, med Bebudelsen omgivet af to Friser med Hjort og Hund.

Kande af Messingblik, med pressede Muslingskalblomster under Halsen, og Elfenbenshank. Ifølge den graverede Indskrift er den en Gave »Fra (Kirkejeren) AC Sal: Arbo til Hammer Kirke 1838«.

V. H. 1928
Fig. 11. Hammer. Dør.

Prædikestol (Fig. 7 og 9) i rigt, bruskbarokt Snitværk skaaret 1667 af Abel Schrøder. Storfelternes Relieffer forestiller: Hyrdernes Tilbedelse, Omskærelsen, de hellige tre Kongers Tilbedelse, Simeon og Anna, Kristi Daab; Hjørnefigurerne: Kristus og de fire Evangelister. I Postamentets Ornamentik er indskaaret Præstens og Kirkeværgernes Navne, »H: Rasmus Madssøn«, OHSTNS samt Aarstallet 1667. Stolen bæres af en Mosesfigur. Samtidigt Opgangspanel, med Springlister, og samtidig Himmel, over hvis Hjørner Englebørn med Kristi Lidelsesredskaber; i et af Topornamenterne er skaaret Dronning Sofie Amalies kronede Navnetræk. Smuk, sikkert i alt væsentlig oprindelig Staffering med Guld og Lazurer. I det sidste halvskjulte Fag er der brugt guldfarvet Sølvs i Stedet for ægte Guld. Paa Moses' Tavle læses Budordene og i de aabne Bøger religiøse Indskrifter. Himlens Friseindskrift er overmalet. I to af Topornamenternes Felter staar »1668« og Malersignaturen »H M S« (sml. Lundby). Trappepanelets Egetræsodring dækker over oprindelige, malede Blomster i Felterne. Kirkeregnskabet 1666—67 nævner kun, at Billedsnideren med sit Folk og Redskab hentes fra og bringes til Næstved, men giver ingen Navne. For den nye Prædikestol og »Gaberiet« (dvs. Galleriet, Pulpituret) med zirligt Arbejde at pryde og den gamle Prædikestol at nedtage betales 165 Dlr. Regnskabet 1667—68 oplyser, at Prædiketolen, Koret og Trappen blev stofferet af Eske Nielsen og Hans Lauridsøn, begge Malere i Næstved, for 160 Dlr. 1744 blev Prædiketolen med sin »Trone« afvasket og repareret (for 64 Skilling).

Stoleværket (Fig. 7) er af egetræsmalet Fyr og har i Skibet bevaret Dørene. Nordrækken har rigt, tidligere brunrødt malet, Senrenaisancesnitværk, sikkert af Abel Schrøder d. y.; i Topornamenterne er der Englehoveder. Sydrækkens Stader og Indgangspaneler er enklere, med Trekantgavle og skællagte ioniske Brystpilastrer, ikke fra samme Værksted som Nordrækken. I Taarnrummet staar en Række ældre Stadegavle, samt en enkelt tilhørende Dør. Sydrækken har Trekantgavle og derunder Felter med naive Skjolde; i, et er skaaret »Anno 1587«, i et andet JHS, i et tredje en Lilje; de tilsvarende Vægstader har bevaret Trekantgavlernes firsidede Spirtoppe. Nordrækkens Gavle (Fig. 10) har halvrund, rosetfyldt Afslutning, hvorunder Friser og Felter med naivt Kassetteværk; paa et Par Stader dog Bladværk. Paa to Stader er skaaret Bomærker og Bogstaverne: RIAHD; RN 1592. Vægstaderne er tilsvarende halvrunde. 1744 blev de 37 Mands- og Fruentimmerstole, som strakte sig fra »Korrækket« til Taarnbuen, malet tilligemed de to i Buen staaende korte Stole; Ryg- og Lænpanelet blev malet røde med hvide Lister, »Bistøder« og Døre, som bestod af Snit- og Billedværk, med Zirater og adskillige Kulører (Rgsk.).

Orgelpulpitur. Det nye Orgel staar paa et nyt *Pulpitur*, hvori der er benyttet 12 Arkader fra o. 1600. I Felterne er der anbragt Statuetter af

Kristus og 11 Apostle, skaarne af Abel Schrøder, sikkert 1667, da Pulpituret blev »forfærdiget« (istandsat) af Hans Poulsen i Hammer. 1744 blev Pulpiturets Panelværk, som havde været zirforgylt, renoveret med fine Farver og Guld, og Loftet derunder anstrøget med Perlelimfarve og røde Lister (Rgsk.). Nu egetræsmalet.

Gammel †*Skriftestol*, nævnt 1738 (Kaldsbog). 1744 blev det forraadnede Forstykke erstattet med to Døre (Rgsk.). Samtidig blev den og †*Degnestolen* opmalet.

Døre, alle af Eg. 1) mellem Kor og Sakristi, sengotisk, med profileret Rammeverk delt i 7×5 Firkantfelter. Jernnaglernes Hoveder er formede som Rosetter, Dørringen prydet med smaa Dyrehoveder; senere Laas.

2) mellem Vaabenhus og Skib (Fig. 11). ligeledes sengotisk, mere varieret i Feltdelingen, men med samme Høvlprofil og samme Rosetter. Dørringen sidder paa en rosetformet Plade med gennembrudt Ornamentik. Laasen er fornyet.

3) ydre Vaabenhusdør, fra 1600'erne, med glat Forside, kun prydet af større smedede Hoveder paa Jernnaglerne, som fastholder Kryds-Revlerne paa Plankernes Bagside.

Pengestok, jernbundet, af Eg, hvilende paa en Konsol med udskaaret Kassetteværk, lidt ældre end den Englehovedgavl, paa hvilken den er anbragt.

Pengetavle af umalet Eg, fastspigret paa Indgangspanelet; paa Rygskjoldet er en noget naivt fladsnitskaaret Landsknægt med Spyd; fra 1600'ernes Begyndelse.

Klokker. 1) Mellem Akantusbladække og gotiserende Buefrise: »Si Deus pro nobis quis contra nos Ao 1616 Hartwich Qvellichmeier gos mich«. Tvm. 102 cm.

2) Mellem Bladborter: »Soli Deo gloria. Herr Knud Thott till Knudstrup og Gaunoe Ridder lod denne Klocke støbe Anno 1702«. Tvm. 117 cm.

GRAVMINDER

Gravsten 1) over Laurits Jørgensen, Sognepræst i Hammer og Lundby og Provst i 26 Aar, død 1. November 1591, og Hustru Ellen (Helina) Pedersdatter, død 24. Febr. 1601. Den latinske Indskrift, med Reliefversaler, omgives af en Kartouche, hvori foroven et Kerubhoved, forneden et Træ og »spero meliora« (»jeg haaber paa det bedre«). Sikkert Næstved-Arbejde. Ølenskalksten, 122×78 cm, der 1755 laa i Korgulvet ved Siden af Alteret lige for Skriftestolen og nu er rejst paa Vaabenhusets Sydvæg.

2) opsat 1663 af Rasmus Madsen Faaborg, Sognepræst til Hammer og Lundby i □ Aar, død 16 □, og Hustru Susanne Larsdatter Hammer, død 16 □. Den latinske Indskrift, med skraa Versaler, staar forneden i en enkel Barok-

ramme; foroven læses, med lodrette Versaler, et dansk Paamindelsesvers: »Her huiler vi med vore smaa, som Gud ved Døden tog os fraa,...« Ølandskalksten, 180 × 90 cm, i Sakristiets Nordvæg.

Sten Nr. 2 sad 1755 ved en aaben Begravelse i Sakristiet, hvorfra en svensk Oberst, som var blevet begravet dér, efter Ordre af Frederik 4., som faa

Aar før sin Død var i Hammer, blev flyttet ind i Kirken og nedsat under Kvindestolene.

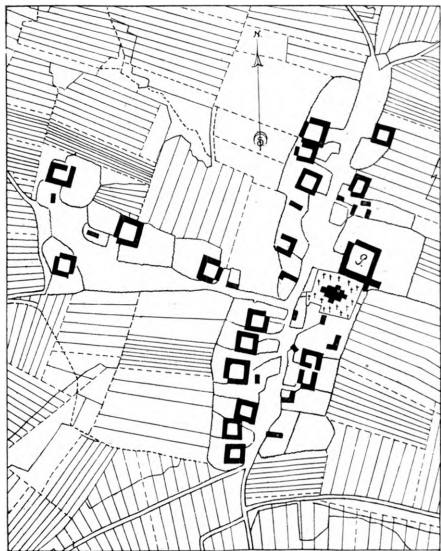

Fig. 12. Hammer 1771.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72 (RA), 1719—76 (RA og LA). — Kaldsbog 1738—1839 (LA). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1758 (LA), 1809 (NM). — Museumsindberetninger af C. M. Smidt 1916. Revideret af C. A. J. og V. H. 1928. Supplerende Bygningsundersøgelse af C. G. Schultz 1933. — Høyens Notebog XIII, 1832 (NM).

H. F. Rørdam: Hammer og Lundby Sognekalds Historie. KhS. 3. R. III (med Gengivelse af Indskrifter).

¹ Kronens Skøder II, 538. P. E. Jensen:

Gaunø. S. 324. P. B. Grandjean: Lundby-

gaard, i Danske Herregaarde ved 1920. I. ² *Alterbordsforside*. Ved en Undersøgelse 1934 konstateredes, at Farverne endnu delvis er bevarede. Indskriften, der staar paa

det øverste Ramstykke, har gule, renaissanceagtige Majuskelbogstaver paa grøn Bund:

[Hoc] op(us) co(m)pletu(m) est sub anno dni..... Begyndelsesordet og Aarstallet

(1504) mangler, idet Rammeværket er afskaaret for begge Ender. Himmelkroningsbilledet er stærkt afskallet; af Ansigterne er kun Gud Faders bevaret. Det har store Ligheder med Glumsø-Billedet (se S. 661), ogsaa i Grupperingen af de fire Cirkler med Evangelisttegn, men det har været rigere og vistnok finere. Gud Fader og Gud Søn har siddet paa en Tronstol med gyldne Kugler; bag Maria er der malet brokademønstret rødt Fløjl, og i Baggrunden har der været et Landskab med et Taarnspir.